

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภopiบลม้งสาร จังหวัดอุบลราชธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภopiบลม้งสาร จังหวัดอุบลราชธานี (๒) เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภopiบลม้งสาร จังหวัดอุบลราชธานี (๓) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมเจ้าอาวาสของประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภopiบลม้งสาร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในการวิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภopiบลม้งสาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๓๖๙ คน โดยวิธีแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และทดสอบสมมติฐานโดย ทดสอบที (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี เพศ ชายจำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๖๘ เพศหญิงจำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓๒ อายุ อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑๘ อายุ ๑๙-๓๐ ปีคิดเป็นจำนวน ๗๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๑ อายุ ๓๑-๔๐ ปีจำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๑ อายุ ๔๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๑๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๑ ด้านการศึกษา สามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๖๖ ปริญญาตรี ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๙ สูงกว่าปริญญาตรี ๒ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๔ ด้านการศึกษาทางธรรม ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ๒๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๙ นักธรรมตรี ๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๕ นักธรรมโท ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๗ นักธรรมเอก ๒๘ คนคิดเป็น ๗.๕๙ และด้านอาชีพ คนงานทั่วไป ๒๗ คน คิดเป็น

ร้อยละ ๗.๓๒ เกษตรกรรม ๒๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๗๘ ข้าราชการ/บำนาญ ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗๔ รัฐวิสาหกิจ ๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๒.๑๗

๕.๑.๒ ผลการศึกษาทัศนคติที่มีภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิการศึกษาสามัญ ภูมิการศึกษาทางธรรม อาชีพ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีที่มี เพศ ต่างกัน จะมีความเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมแล้วจะไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่าประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ต่างเพศกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านลักษณะของภาวะผู้นำ ด้านการสร้างศรัทธาที่มีต่อประชาชน ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีที่มีอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านลักษณะของภาวะผู้นำ ในด้านการสร้างศรัทธาที่มีต่อประชาชน ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม และด้านส่งเสริมการศึกษา ที่ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการสร้างศรัทธาที่มีต่อประชาชน ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมและด้านการส่งเสริมการศึกษา มีความแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีที่มีอาชีพต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่าประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการสร้างศรัทธาที่มีต่อ

ประชาชน ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม และด้านการส่งเสริมการศึกษา มีความแตกต่างกัน

๕.๑.๓ แนวทางส่งเสริมเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี สรุปดังนี้

ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรีผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานีนั้น ปัญหาและอุปสรรค นั่นคือ เจ้าอาวาสในตำบลโพธิ์ศรี ในแต่ละวัดในอำเภอบึงสามพันนั้น ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัดและชุมชนและชุมชนที่ติดกันอยู่ในระดับปานกลาง และแบบเชิงรับอยู่ แต่ในส่วนใหญ่ไม่ขยายพื้นที่ในชุมชนมากนัก ทำให้ขาดข้อมูลการรับข้อมูล และปัญหาที่แท้จริง ทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนที่อยู่โดยบริเวณรอบวัดของตน ทำให้การพัฒนาวัดและชุมชนไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรทำให้ขาดรูปธรรม อีกทั้งการเป็นผู้นำของเจ้าอาวาส ส่วนใหญ่ยังขาดแผนงาน (Planing) และยังขาดการวางแผนงานไว้ทิศทาง ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้งานไม่ไปในทิศทางเดียวกันในส่วนที่ทำอยู่ในปัจจุบันนั้นต่างวัดต่างทำ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นกับพระและลูกวัด ประชาชนในตำบลและที่สำคัญคือ ขาดบุคคลกรที่มีคุณภาพที่จะมาทำงานและงบประมาณอย่างมาก แต่ถึงอย่างไร ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ก็ยังคงร่วมมือและตั้งใจทำเพื่อพัฒนาวัดของตนเองจากเจ้าอาวาส

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา คือ เจ้าคณะ พระสังฆาธิการในจังหวัดอุบลราชธานีในระดับสูง จนมาถึงเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริง จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ของวัดและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และดูแลปกครอง จะทั้งตัวบุคคลเองหรือในด้านอื่น ๆ และควรปฏิบัติในเชิงรุก โดยมีการขยายพื้นที่ในการทำงานเพื่อให้รับรู้และรับทราบข้อมูลต่อการพัฒนาและทราบปัญหาในการพัฒนาวัดและชุมชนอย่างแท้จริงในทุกด้าน ตลอดจนมีความใกล้ชิดกับชุมชนที่อยู่รอบวัดของตนมากขึ้น ในการพัฒนาชุมชนนั้นเจ้าอาวาสจะต้องเป็นภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพต่อรูปธรรม โดยเจ้าอาวาสต้องวางแผนงาน (Planing) กำหนดทิศทางเป้าหมายต่อการพัฒนาให้ชัดเจนถาวรยั่งยืน ทำงานเป็นระบบมีองค์กรทั้งนอกและในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน และที่ขาดไม่ได้คือ คณะสงฆ์ต้องจัดบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อดำเนินงานไปสู่การพัฒนาในทุกด้านและการสร้างศรัทธาอย่างเต็มศักยภาพก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดไปและยั่งยืน

๕.๒ การอภิปราย

ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาผลของการวิจัยแต่ละด้านสามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่มีต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

(๑) ด้านการสร้างสรรค์ธำมต่อประชาชน

จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการสร้างสรรค์ธำมที่มีต่อประชาชน ดีมากนั้นท่านได้เป็นผู้นำในการสอนศีลธรรมให้ญาติโยมทุกวัน พระ รอง เป็นครูสอนวิชาพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นผู้นำในการพาญาติโยมทำวัตรเช้า-เย็น ในวันพระ และตลอดทั้งพรรษาในช่วง ๓ เดือน ทุกวันพระจะมีการเทศนาเช้า-เย็น และตลอดในช่วงเช้าพรรษาและถือศีลห้า ลงอุโบสถศีลในช่วงเช้าพรรษาและนอนวัด และที่ขาดไม่ได้คือ นำพาชุมชนให้เป็นหมู่บ้านศีลห้า ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัย บุญช่วย จันทร์เข้า^๑ กล่าวว่า เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำ มีกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธา ความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย เจ้าอาวาสที่มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุก ๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่า การบริหารวัดคือ การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

(๒) ด้านการพัฒนาชุมชน

จากผลของการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการพัฒนาชุมชนนั้นท่านได้ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนเพื่อสาธารณะประโยชน์ มีการจัดหน่วยอบรมประชาชนในตำบลและหมู่บ้าน มีการจัดรณรงค์จัดทำความสะอาดในหมู่บ้านและวัด มีการจัดพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นศูนย์กลางวัดเป็นลานใจ-ลานกีฬาและได้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในวัดและฝึกอบรมเยาวชนในชุมชน ข้อค้นพบ

^๑ บุญช่วย จันทร์เข้า, “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗), หน้า ๘๐.

ดังกล่าวสอดคล้องกับผลวิจัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๒ กล่าวว่า พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งภายในวัดและภายนอกวัดด้วยหลักความถูกต้องดีงาม และได้ประโยชน์สร้างความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นต่อวัดวาอาราม และเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทที่เป็นชาวบ้านอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม”

(๓) ด้านส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม

จากผลของการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี ด้านส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมมีการส่งเสริมประเพณีลอยกระทงประจำปี มีการส่งเสริมจัดกิจกรรมสวดสารภัญญะในชุมชนหรือในเทศกาลต่าง ๆ มีการส่งเสริมจัดกิจกรรมวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา มีการส่งเสริมจัดกิจกรรมบวชนเณรภาคฤดูร้อนและได้ส่งเสริมการทำบุญต่าง ๆ เช่น บุญพระเวสและการอุปสมบทหมู่เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัย **มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ**^๓ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือบทบาทด้านการอบรมเรื่องสวดมนต์ให้พระ ทำวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนฝึกสวดมนต์และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนจริยธรรม แนวทางการดำรงชีวิตที่ดีงาม การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การแต่งหนังสือทางพุทธศาสนาการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การ

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

^๓ มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ, “บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหิดล: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ก.

อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัยการสงเคราะห์ประชาชน

(๔) ด้านการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการส่งเสริมการศึกษามากที่สุด ในเรื่องมีการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรได้มีการศึกษาที่สูงขึ้น รองลงมาคือ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติทั้งแผนกธรรมและสามัญ รองลงมาจัดหาทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรม-บาลีได้ รองลงมาจัดหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมบาลี และสุดท้ายยกย่องเชิดชูเกียรติครูสอนพระปริยัติและพระสอนศีลธรรมด้วยการให้ขวัญและกำลังใจ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **วรพงษ์ แสนเมือง**^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา ๑๑”, จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นในด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เพราะว่าพระสังฆาธิการท่านได้ให้ความสำคัญในงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่าง ๆ การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนวิถิพุทธ การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย, การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา และการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็ก และเยาวชน เพราะว่าป็นภาระหน้าที่ของ พระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรที่บรรพชาอุปสมบทเข้ามาได้มีการเรียนการสอนวิชาสามัญให้มีความรู้ทันกับโลกในยุคปัจจุบันหรือการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยให้เยาวชนเข้ามาศึกษาเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์เยาวชนทั้งก่อนวัยเรียน และในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนอย่างทั่วไป

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีต่อประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามสถานภาพบุคคล

(๑) เพศ

เพศ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน เนื่องประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ทำการตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเข้าใจต่อภาวะผู้นำของ เจ้า

^๔ วรพงษ์ แสนเมือง, “การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา ๑๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๖), (ข).

อวาสยังไม่ต้องแท้ และประสบการณ์ในการเรียนรู้ยังไม่มากเท่าไร ความคิดเห็นของประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ส่วนใหญ่ก็ไปในทำนองเดียวกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมนึก อนันตวรวงศ์ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ในทางนโยบายรัฐบาลและองค์กรคณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันในการปรับปรุง องค์กรการทำงานต่าง ๆ ในคณะสงฆ์ ต้องเน้นในส่วนของการ ศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการทำงาน สังคมสงเคราะห์ หรือการถ่ายทอดในรูปแบบอื่น ๆ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน กระตุ้นให้สถาบันครอบครัว ปิตามารดาปลูกฝังให้บุตรของตนมีความผูกพันกับความดีกับศาสนามากขึ้น ในส่วนของสถาบันการศึกษาต้องร่วมมือกับวัดโดยให้ พระสงฆ์ได้มีโอกาสในการเข้าไปให้ความรู้กับเยาวชนอย่างเต็มที่ ทั้งในระดับประถม มัธยมและอุดมศึกษา^๕

(๒) อายุ

อายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน เนื่องจากประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ๔๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๑ ดังนั้นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๔๑ ปี เป็นประชาชนที่มีความเข้าใจในภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสยังต้องแท้ และมีประสบการณ์ในการเรียนรู้มาก ความคิดเห็นของประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ส่วนใหญ่ก็ไปในทำนองเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวันชัย ธนวโส^๖ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” จากผลการศึกษา ตัวแปรอิสระของปัจจัยชีวสังคม คืออายุ พรรษาชั้นปีที่ศึกษา และคณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตที่มีอายุสูงหรือต่ำ อยู่ในคณะต่าง ๆ มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไม่แตกต่างกัน

(๓) วุฒิการศึกษาสามัญ

การศึกษาทางวุฒิการศึกษาสามัญที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสแตกต่างกัน เนื่องจากประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็น ๙๕.๖๖ ดังนั้นประชาชนที่เรียนอยู่ในระดับนี้จะมีความหลากหลาย รวมทั้งอบรมสั่งสอนความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน ข้อค้น พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวุฒิ อนุสรณ์นการ “เรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา” พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปีที่ศึกษา ที่แตกต่างกัน ในการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในสถาบันการที่ปิตามารดา ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น และการที่ครูอาจารย์ให้โอกาสแสดงความคิดเห็นกับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แตกต่างกัน

^๕ สมนึก อนันตวรวงศ์. สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามพระคัมภีร์ของพระพุทธเจ้า. **งานวิจัยทางด้านสังคมสงเคราะห์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

^๖ พระวันชัย ธนวโส, “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๕.

(๔) วุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษาวุฒิการศึกษาทางธรรมที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำขอเจ้าอาวาสแตกต่างกัน เนื่องจากประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗๙ ดังนั้น ประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมนั้นส่วนใหญ่คือ คนที่ไม่บวช จึงมีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหลักของพระธรรมวินัยและด้านการบริหารคณะสงฆ์ที่แตกต่างกัน ตามการอบรมให้ความรู้แต่ละวัด จึงมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุข สุวีโร (มีนุช)^๗ ได้ทำการวิจัยความสนใจต่อการศึกษาศาสนาของพระสงฆ์ ศึกษากรณี พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อการศึกษาศาสนาของพระสงฆ์ของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .๐๐๕ ประโยชน์ของการศึกษาศาสนาของพระสงฆ์และการควบคุมจากเจ้าอาวาส การกระตุ้นทางการศึกษาศาสนาของพระสงฆ์จากบุคคลสำคัญ มีความรู้ แตกต่างกัน

(๕) อาชีพ

อาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสแตกต่างกัน เนื่องจากประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๗๘ จึงทำให้ไม่เคยผ่านการปกครองหรือหน้าที่ที่จะต้องใช้สติปัญญาในการทำงาน รวมทั้งรับผิดชอบในหน้าที่ของผู้นำ จึงทำให้ความคิดเห็นแตกต่างออกไปจากผู้ที่มีหน้าที่เป็นผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุศรา เข้มทอง^๘ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานธนาคารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหารตามตำแหน่งงาน ในภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีประชาชนในตำบลโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี” ผู้วิจัยข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

๑) ด้านสร้างศรัทธาที่มีต่อประชาชน จากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) เจ้าอาวาสควรให้ความสำคัญต่อหน้าในการปฏิบัติในกิจกรรมต่างในวัด

^๗ พระสุข สุวีโร (มีนุช), “ความสนใจต่อการศึกษาศาสนาของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาฉบับจิต (สังคมวิทยา). (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), ก.

^๘ บุศรา เข้มทอง, “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒), หน้า (ก)

(๒) เจ้าอาวาสเน้นการสอนศีลธรรมให้กับญาติโยม

(๓) เจ้าอาวาสเน้นความรู้ให้แก่เด็กในชุมชนรอบ

๒) ด้านการพัฒนาชุมชน จากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) เจ้าอาวาสควรคำนึงต่อการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง

(๒) เจ้าอาวาสเน้นการจัดอบรมประชาชนในวัดและตำบล

(๓) เจ้าอาวาสควรจัดรณรงค์ความสะอาดในวัดและบ้าน

๓) ด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมจากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) เจ้าอาวาสควรคำนึงถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มาก

(๒) เจ้าอาวาสรวมกันจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ

(๓) เจ้าอาวาสควรที่กำหนดกฎระเบียบ การจัดงานตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

หรือตามประเพณี

๔) ด้านการส่งเสริมการศึกษาจากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(๑) เจ้าอาวาสควรกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในเรื่องของการสนับสนุนพระภิกษุสามเณรเรียน

พระปริยัติธรรมสายสามัญและธรรมศึกษา

(๒) เจ้าอาวาสเน้นการศึกษานักธรรมและจะต้องให้พระภิกษุเข้าใจอย่างแท้จริง และ

นำไปปฏิบัติได้จริง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังนี้

๑) จะทำการศึกษาคณสมบัติผู้นำของคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ

๒) จะทำการศึกษาเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน

๓) จะทำการศึกษาศึกษาความขัดแย้งในสังคมปัจจุบัน โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมตาม

แนวทางพระพุทธศาสนา